

บทที่ 3

ปรัชญาการศึกษาในการนิเทศการสอน

จุดประสงค์

นักศึกษาสามารถ

1. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษาและการนิเทศการสอน
2. เปรียบเทียบแนวความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการนิเทศการสอนของนักการศึกษาต่างประเทศและนักการศึกษาไทย
3. เข้าใจแนวทางการนิเทศการสอนของแต่ละบุคคล

ความเชื่อเกี่ยวกับการนิเทศ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับปรัชญาการศึกษา ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้สามารถที่จะโยงไปสู่การพิจารณารูปแบบของการควบคุมของการนิเทศได้อย่างดี สำหรับความสัมพันธ์ดังกล่าวมีดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษาตามแบบของนักสารัตถนิยม (Essentialist Philosophy) ถือว่าผู้นิเทศก์เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการสอนอย่างดีเยี่ยม มีศักยภาพ ประสิทธิภาพ และประสบการณ์สูงกว่าครูผู้สอน (Supervisor high, Teacher low) ดังนั้น การควบคุมการนิเทศส่วนใหญ่จึงต้องได้รับคำแนะนำหรือปฏิบัติตามคำสั่งนั้นอย่างเคร่งครัด รูปแบบของการนิเทศตามปรัชญาของสารัตถนิยมนี้จึงเป็นการนิเทศทางตรง (Directive Approach)

2. ปรัชญาการศึกษาตามแบบของนักทดลองนิยม (Experimentalist Philosophy) ถือว่าทั้งผู้นิเทศก์และครูเป็นเพื่อนร่วมงานที่มีความรู้ความสามารถในการปรับปรุงการสอนของครูใกล้เคียงกัน (Supervision equal, Teacher equal) ดังนั้นรูปแบบของการนิเทศตามแนวคิดของนักปรัชญาในลัทธินี้จึงเป็นแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Collaborative Approach)

3. ปรัชญาการศึกษาของนักอัตถภาวะนิยม (Existentialist Philosophy) ถือว่าครูผู้สอนควรเป็นผู้ค้นพบควรปรับปรุงการสอนด้วยตนเอง ในกรณีนี้ครูผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูงกว่าผู้นิเทศก์ (Supervision low, Teacher high) ดังนั้นรูปแบบของการนิเทศตามแบบของนักปรัชญาลัทธินี้จึงเป็นแบบการนิเทศทางอ้อม (Nondirective Approach) สำหรับความสัมพันธ์ระหว่าง ปรัชญาการศึกษา การควบคุม และความเชื่อทางการนิเทศ สามารถสรุปได้ดังตารางข้างล่าง

รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษา การควบคุม และความเชื่อในการนิเทศดังกล่าวนี้ ยังไม่มีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมและถูกต้องแต่เพียงรูปแบบเดียว ดังนั้นความเหมาะสมต่าง ๆ ของรูปแบบการนิเทศจึงควรขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนั้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงตัวแปรอื่น ๆ ที่จะมึบทบาทและส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างมากอีกด้วย ในบางกรณีความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจจะอยู่คาบเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาในหลายแขนง การแก้ปัญหาที่ผู้นิเทศก็อาจจะต้องประยุกต์ใช้วิธีการนิเทศในหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาและทำให้การนิเทศการสอนหรือการนิเทศการศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด

ความสัมพันธ์ระหว่าง ปรัชญาการศึกษา ความเชื่อ และรูปแบบการนิเทศ ของผู้นิเทศก์

ปรัชญาการศึกษา	การควบคุม (ประสบการณ์)	ความเชื่อทางการนิเทศ
สารัตถนิยม (Essentialism)	ผู้นิเทศก์ → สูง ครู → ต่ำ	การนิเทศแบบทางตรง
ทดลองนิยม (Experimentalism)	ผู้นิเทศก์ → เท่ากัน ครู → เท่ากัน	การนิเทศแบบฟังพา
อัตถภาวะนิยม (Existentialism)	ผู้นิเทศก์ → ต่ำ ครู → สูง	การนิเทศแบบทางอ้อม

แนวคิด (Concept) หรือความเชื่อ

แนวคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับการนิเทศการสอน พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การนิเทศการสอนที่มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนในห้องเรียน
2. การนิเทศการสอนเป็นชุดย่อยของการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสำหรับปรับปรุงงานและพันธกิจในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนโดยตรงกับครู เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน (นิพนธ์ ไทยพานิช, 2538, 18)

3. การนิเทศการสอนเป็นระบบย่อยของระบบโรงเรียน ผู้นิเทศก์การสอนมีผลต่อการสอนของครู และการสอนของครูมีผลต่อการเรียนของนักเรียน
4. การนิเทศการสอนเป็นการให้การศึกษาและพัฒนาวิชาชีพครูให้มีความรู้ใหม่ ๆ ด้าน หลักสูตร เนื้อหาวิชา เทคนิควิธีการ นวัตกรรมทางการสอน ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี ทักษะ และความรู้ที่จำเป็นอื่น ๆ แล้วนำความรู้เหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน
5. การนิเทศการสอนเป็นการให้การศึกษาต่อเนื่องของครู

หลักการการนิเทศการสอน

จากแนวคิดหรือความเชื่อหรือความคิดรวบยอด เมื่อเป็นที่ยอมรับเรื่องเหล่านี้ก็กลายมาเป็นหลักการได้ ก่อนจะกล่าวถึงหลักการนิเทศการสอน ขอให้พิจารณาวิเคราะห์คำว่า “หลักการ”

หลักการคืออะไร?

หลักการ (Principles) มีความหมายสรุปตามที่ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538, 18) กล่าวไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. จุดเริ่มต้นที่เป็นเหตุให้เกิดสิ่งอื่น ๆ
2. ความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรือความเชื่ออันเป็นที่ยอมรับ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติจากสถานการณ์อย่างหนึ่งไปสู่สภาพการอีกอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งสำคัญที่จะควบคุมกิจกรรมและวิธีการสำหรับการปฏิบัติตามแนวนั้น หรือ
3. คำกล่าวโดยทั่วไป ซึ่งอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ตั้งแต่สองอย่างหรือหลายอย่าง ซึ่งใช้เป็นแนวทางสู่การกระทำหรือปฏิบัติ หรือ
4. วิธีทางแห่งการแก้ปัญหาที่คาดว่าจะมีความเชื่อมั่นได้มากที่สุด ไม่เฉพาะแต่อาศัยจากประสบการณ์เดิมเท่านั้น แต่อาจจะได้จากข้อเท็จจริงพื้นฐาน และรู้ว่าจะนำมาใช้ได้อย่างไร
5. การสรุปข้อความโดยทั่วไป ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในลักษณะของข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรืออาจจะหมายถึงกฎเกณฑ์พื้นฐาน คำสั่ง นโยบาย หรือความเชื่อ ซึ่งควบคุมการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ของมนุษย์

Chaplin สรุปความหมายของหลักการไว้ใน Dictionary of psychology (1973, 380)

ว่า

1. a working hypothesis or a maxim for conduct or for scientific investigation,

2. a fundamental law or uniformity of nature,
3. the active ingredient in a substance which causes its characteristic reaction.

ดังนั้นคำว่า **หลักการ** จึงมีความน่าเชื่อถือที่จะนำไปปฏิบัติมากกว่า **แนวคิด** (concept)

หลักการในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ บอกถึงเป้าหมายของชาติโดยรวม เขียนเป็นข้อ ๆ สั้น ๆ ดังนั้น หลักการที่จะกล่าวถึงในการนิเทศการสอนนั้น จึงตั้งอยู่บนสมมติฐานที่จะเป็นแนวที่ให้ผู้นิเทศก์นำไปปฏิบัติ ประยุกต์ใช้กับครูและกระบวนการสอนในห้องเรียน

Burton และ Brueckner (อ้างจาก วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538, 18-19) ได้กำหนด หลักการนิเทศการศึกษา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการนิเทศการสอน ดังนี้

1. การนิเทศควรจะเป็นวิทยาศาสตร์ คือเป็นไปอย่างมีลำดับ มีระเบียบและวิธีการในการศึกษา ปรับปรุง และประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ภายในขอบเขตของงาน ทั้งนี้ย่อมหมายรวมทั้งด้านกระบวนการนิเทศ และบรรดาอุปกรณ์ที่ใช้ในการนิเทศด้วย นอกจากนี้การนิเทศควรได้มาจากการรวบรวมและสรุปผลจากข้อมูลอย่างเป็นปรนัย มีความถูกต้องแน่นอน เป็นที่เชื่อถือและมีระเบียบมากกว่าการสรุปเอาจากความคิดเห็น
2. การนิเทศควรเป็นประชาธิปไตย คือการนิเทศจะต้องเคารพในบุคคล ความแตกต่างของบุคคล และพยายามส่งเสริมการแสดงออกของแต่ละบุคคลอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อจะได้แสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล เพื่อจะได้พัฒนาความสามารถนั้นๆ ได้เต็มที่

Franseth (1962, 23-28) และ Burton Brueckner มีความคิดตรงกันตามหลักการที่ว่า

การนิเทศจะมีความหมายสำหรับครูก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อผู้รับการนิเทศโดยตรง นั่นคือ ครูได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าจะให้ผู้นิเทศช่วยเหลือเรื่องใด มีความเป็นกันเอง มีความเข้าใจอันดีต่อกัน ทำให้ครูรู้สึกว่าจะช่วยให้เขาพบวิธีที่ดีกว่าในการทำงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ การนิเทศจึงเป็นการสร้างสรรค์

Sergiovanni และ Starratt กล่าวถึงหลักการนิเทศแตกต่างจากท่านอื่น ดังนี้

การบริหารมีส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับการนิเทศ ขณะที่การบริหารควรคำนึงถึงการจัดให้มีความสะดวกสบายทางวัตถุต่าง ๆ รวมไปถึงการดำเนินการโดยทั่วไป ส่วนการนิเทศคำนึงถึงการปรับปรุงแนวการเรียน มีการวางแผนอย่างมีระเบียบ ประสานความร่วมมือ (Cooperative) และจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการหาแนวทางการประเมินบุคลากรตามวิธีการ และผลจะต้องมุ่งไปสู่มาตรฐานที่ตั้งไว้

Mark และ Stoops (1978, 3-4) เสนอแนะหลักการที่น่าสนใจว่า

การนิเทศช่วยให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายทางการศึกษาแจ่มชัดยิ่งขึ้น ต้องจัดให้มีคณะกรรมการเป็นผู้บริหารโครงการนิเทศ ควรช่วยกันนำผลงานการวิจัยมาใช้

จากบันทึกการนิเทศการศึกษาของกรมสามัญศึกษา พ.ศ.2514 ได้กำหนดหลักการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการนิเทศการสอน และ ชาร์ มณีศรี (2538) มีความเห็นในแนวเดียวกับนักการศึกษาที่กล่าวมาแล้ว และในส่วนที่แตกต่างกันมีดังนี้

1. การนิเทศเป็นการช่วยกระตุ้นเตือน การประสานงาน และแนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป
2. การนิเทศคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์
3. การนิเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ
4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน
5. การนิเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะขจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชน
6. การนิเทศยังให้เกิดผล (Supervision is Effective)

หลักการทั้งหลายที่รวบรวมมานี้ จะเห็นได้ว่ามีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งจะบอกถึงแนวความคิดกว้าง ๆ การที่จะให้งานการนิเทศการสอนเป็นไปตามแนวคิดและหลักการ ก็จำเป็นต้องนำหลักการเหล่านี้ไปใช้ Smith (อ้างจาก วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538, 23) บอกวิธีนำหลักการไปใช้ไว้ว่า

“หลักการอันเป็นนามธรรม เมื่อจะนำไปใช้ต้องแปลออกมาในรูปของแนวทางปฏิบัติ”

นอกจากนั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการนำไปใช้ด้วย ดังที่ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ สรุปลองค์ประกอบที่สำคัญไว้ตามความคิดเห็นของ Ayde ดังนี้

1. ลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคล (Personal idiosyncrasies) ซึ่งได้แก่ ทัศนคติ ความสามารถ ความต้องการ ฯลฯ ของแต่ละบุคคลทั้งทางด้านผู้นิเทศก์และผู้ได้รับการนิเทศ ซึ่งต่างมีนิสัยเฉพาะตัวของตัวเอง บุคคลหนึ่งอาจยอมรับหลักการอย่างหนึ่ง ขณะเดียวกันอาจปฏิเสธหลักการอื่น ๆ ดังนั้น ความสำเร็จของการ

2. นโยบายการบริหาร (Administrative Policy) นโยบายการบริหารมีอิทธิพลมากต่อจุดมุ่งหมาย ขอบข่าย และวิธีการในการนิเทศการสอน หลักการนิเทศจะไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควร หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารงานนิเทศก็ปฏิบัติไปในแนวทางที่ประสงค์ไม่ราบรื่น นโยบายบริหารอาจจะเข้มงวด หรือปล่อยตามสบาย อาจจะเป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการก็ย่อมมีอิทธิพลต่อการนิเทศการสอนเสมอ

อิทธิพลขององค์ประกอบทั้งสองแนวจึงน่าจะคำนึงถึงในการปฏิบัติงานนิเทศการสอนด้วย

แนวทางการนิเทศการสอน

แนวทางการนิเทศการสอนแต่ละรูปแบบขึ้นอยู่กับแนวความคิดหรือความเชื่อ ซึ่งแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ดี รูปแบบการนิเทศการสอนที่ผ่านมามักจะคล้อยตามพัฒนาการหรือวิธีการบริหารการศึกษาเหมือนกัน การนิเทศการสอนอาจจะแยกตามลักษณะความแตกต่างตามวิธีการปฏิบัติได้ 7 แบบ ดังนี้

1. แบบปล่อยปละละเลย
2. แบบบังคับ
3. แบบฝึก
4. แบบแนะแนว
5. แบบประชาธิปไตย
6. แบบวิทยาศาสตร์
7. แบบมนุษยนิยม (Humanistic Supervision)

1. การนิเทศการสอนแบบปล่อยปละละเลย

การนิเทศการสอนแบบนี้ เกิดขึ้นในสมัยต้น ๆ ของการเรียนการสอนในทุกประเทศตามประวัติศาสตร์การนิเทศจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะในยุโรป สหรัฐอเมริกา หรือในประเทศไทย การเรียนการสอนยุคแรกเกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นสำคัญ ผู้สอนไม่ได้รับการแนะแนวทางในการปรับปรุงตนเอง ครูหรือผู้สอนสอนไปตามวิธีที่ถนัดหรือเหมาะสม ถ้าไม่มีอะไรเกิดขึ้นก็ไม่มีอะไรเอาใจใส่เรื่องการเรียนการสอน สิ่งที่ต้องการคือเนื้อหา (content) คำสอนเท่านั้น

2. การนิเทศการสอนแบบบังคับ

การนิเทศแบบนี้มุ่งเปลี่ยนแปลงการสอนและตัวครู ส่วนหลักสูตร เอกสาร หลักสูตร วิธีสอน ตารางสอน เนื้อหาแนวความรู้ที่จะให้เด็ก ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจเลือก ผู้สอนไม่มีหน้าที่จะพิจารณาจุดหมายของการสอน ดังนั้นจึงต้องมีการตรวจดูอยู่เสมอว่าครูได้ ปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับที่วางไว้หรือไม่

3. การนิเทศการสอนแบบฝึกปฏิบัติ

การนิเทศแบบนี้ ผู้นิเทศก์เป็นผู้ฝึกอบรมวิธีสอนที่ได้เลือกสรรไว้แล้ว ผู้นิเทศก์ ไม่ได้ดูความต้องการของครูผู้สอน แต่ดูความต้องการของโรงเรียนหรือผู้บังคับบัญชาซึ่งกำหนดไว้ ครูไม่จำเป็นต้องคิดหาวิธีการสอนขึ้นใช้เอง

4. การนิเทศการสอนแบบแนะแนว

คือการนิเทศการสอนให้ครูเจริญงอกงาม โดยใช้วิธีแนะแนวทางให้ครูหาทางช่วย ตนเอง วิเคราะห์ปัญหา หาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง ให้ครูได้แสดงความสามารถที่มีอยู่แล้ว และ นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาโดยใช้หลักการแนะแนว

5. การนิเทศการสอนแบบประชาธิปไตย

คือการนิเทศการสอนที่ยึดถือหลักการปฏิบัติตามลักษณะประชาธิปไตย คือผู้ นิเทศก์วางตนเป็นผู้ร่วมงาน ดำเนินงานโดยเคารพในสิทธิหน้าที่และเสมอภาคด้วยเกียรติแห่ง ความเป็นมนุษย์ของทุกคน ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงาน แบ่งงานกันทำ แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นซึ่งกันและกัน ดำเนินการตัดสินใจที่จะทำอะไรหรือเว้นการกระทำสิ่งใดโดยใช้เหตุผลเป็น ข้อตัดสินใจ ใช้วิธีพิสูจน์หลักฐานและข้อเท็จจริง

6. การนิเทศการสอนแบบวิทยาศาสตร์

การริเริ่มนำเอากระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการนิเทศในโรงเรียน เริ่มจาก การที่วิธีนี้ใช้ได้ผลในวงการบริหารธุรกิจ อุตสาหกรรม ผู้นำทางการศึกษาหันมาสนใจและนำ วิธีการเข้าสู่ระบบนิเทศการสอน โดยการค้นคว้าวิจัยหาวิธีการสอนที่ดีที่สุด และนำวิธีสอนนั้นมา ผลักดันให้ครูนำไปใช้ มีการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะของครูที่จะทำการสอน ตลอดจนแสวงหา อุปกรณ์ เครื่องมือที่จะช่วยสอน สร้างแรงจูงใจต่อครูผู้สอน เพื่อกระตุ้นให้ทำงานให้ได้ผลดีที่สุด ผู้นิเทศก์มีหน้าที่ค้นหากฎเกณฑ์ทางการสอนเพื่อมาใช้กับครูและต้องเป็นผู้รักษามาตรฐานการ สอนของครูด้วย

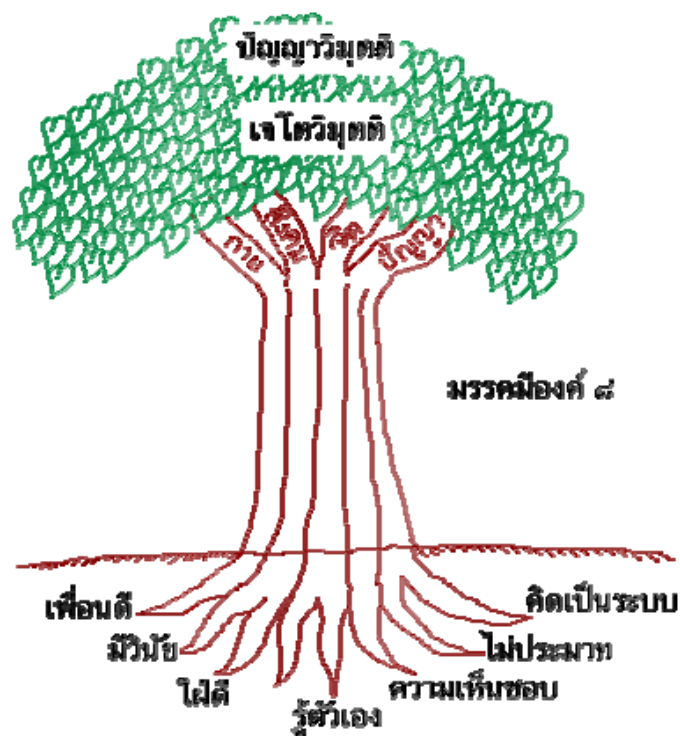
7. การนิเทศการสอนแบบมนุษยนิยม

การนิเทศแบบมนุษยนิยม คือการนิเทศที่เน้นถึงความสำคัญและการกระทำของ ผู้อื่น Abrell (อ้างจาก วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ 2538, 30) กล่าวว่า การนิเทศแบบนี้จะทำให้เกิด ความงอกงามของครูเอง ผู้นิเทศก์ต้องมีคุณลักษณะ ทศนคติ ทักษะ และความเข้าใจในการ

การนิเทศการสอนจะเป็นแบบใดก็ตาม ผู้นิเทศก์และผู้ถูกนิเทศ ควรจะได้ร่วมมือกันทำงานด้วยความสุข ความสบายใจ อันจะส่งผลต่อนักเรียนและคุณภาพของการสอนเป็นสำคัญ

คำถาม/หัวข้ออภิปราย

1. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษาและการนิเทศการสอน
2. สรุปแนวคิดความเชื่อเกี่ยวกับการนิเทศการสอนของท่านมาเป็นข้อ ๆ
3. ระบุแนวทางการนิเทศตามแนวคิดของนักการศึกษาอย่างน้อย 2 แนวทาง

จงปลูกต้นโพธิ์ให้จงงาม

(Grow the Bodhi Tree)